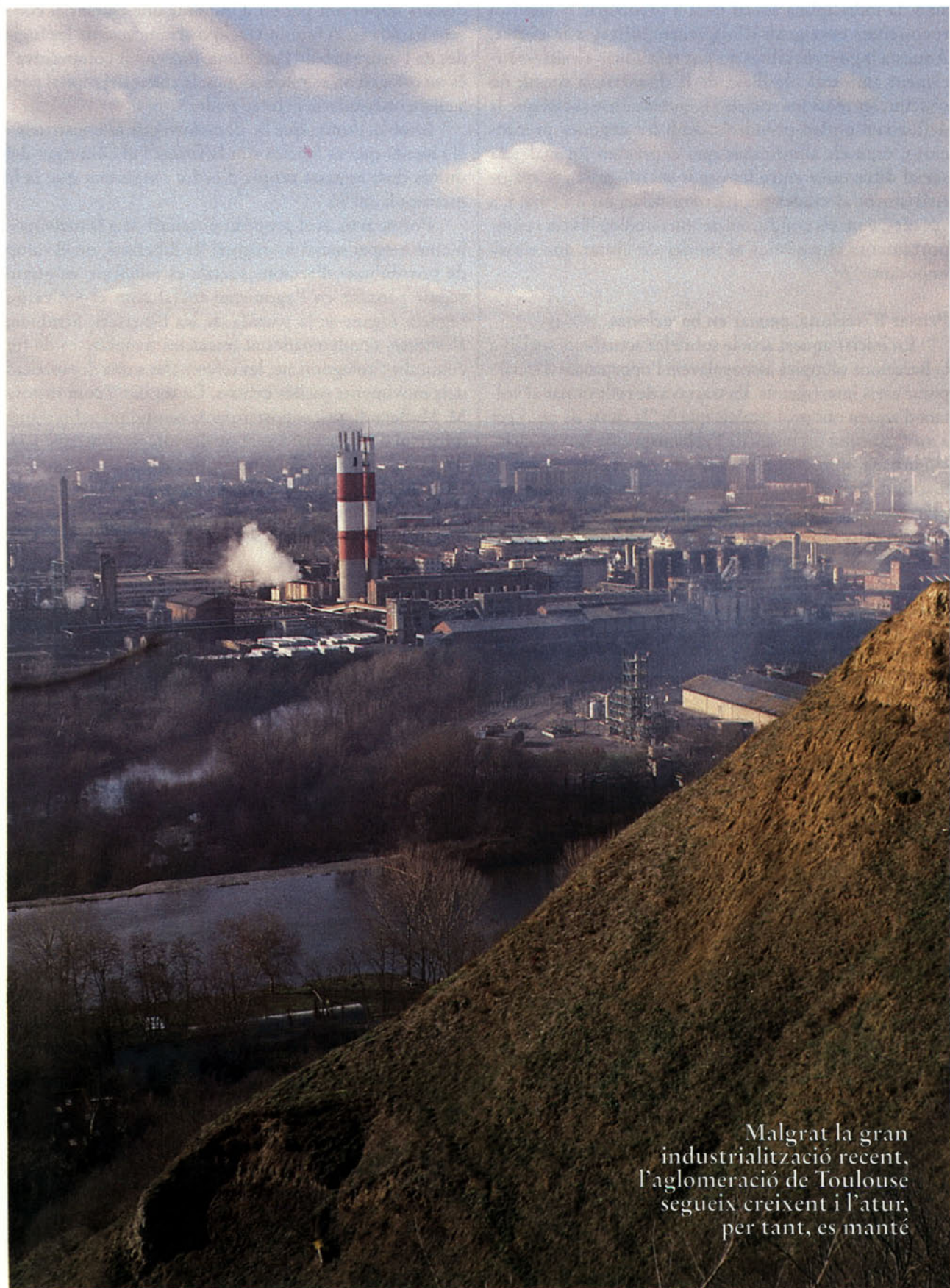

(Foto: J. P. Lévy)

Malgrat la gran
industrialització recent,
l'aglomeració de Toulouse
segueix creixent i l'atur,
per tant, es manté

L'ATUR A TOULOUSE

Segons l'UNEDIC (Union Nationale des Employés de l'Industrie et du Commerce), a les grans ciutats del sud-oest i del sud-est de França hi ha dos moviments contradictoris: un creixement de l'ocupació i un creixement de l'atur. És que potser la contrapartida de les dinàmiques locals dels "centres tecnològics del sol" és l'arribada de nous aturats cercant feina en mercats de treball en plena mutació? Toulouse és, en aquest aspecte, un exemple revelador, segons el darrer informe conjuntural de l'INSEE (Institut National de la Statistique et des Études Économiques)¹.

El departament de l'Haute Garonne, en el qual l'àrea urbana de Toulouse representa el 86% de la població "veu transformar-se alhora els efectius d'assalariats i d'aturats, els quals augmenten tots dos". En un any, els efectius del sector privat han augmentat el 5% (a la vora de 3 000 llocs de treball suplementaris), mentre que l'atur augmentava el 6,4% (gairebé 2 555 noves demandes de feina).

El percentatge d'atur actual, de l'11,1%, és més gran que la mitjana nacional. A més, continua creixent, mentre que la mitjana de França (9,5%) ha disminuït el 0,5%. Així, Toulouse atrapa Montpellier en el palmarès d'índexs de residents aturats de les grans ciutats franceses.

Com explicar aquest fenomen en una ciutat on es posa èmfasi en els èxits de les indústries aeronàutiques i espacials, en el desenvolupament dels grans laboratoris, en les "altes tecnologies", i on es desenvolupa la imatge de marca d'una ciutat que es transforma i s'adapta a l'evolució de l'economia internacional?

Pel que fa a l'atur i a la situació real de l'ocupació, les fonts estadístiques oficials no són gaire fàcils d'interpretar. Dificultats reals d'establir-les en ferm davant la mobilitat del fenomen? Rivalitats de competències entre organismes? Absència de tries idèntiques dels límits urbans pels uns i pels altres? Tants fenòmens en fan difícil la interpretació.

Les fonts per a la mesura de l'ocupació i de l'atur a França

Les fonts disponibles són quantitatives i qualitatives.

Nota:

1. *Revue Statistiques et Études Midi-Pyrénées*, núm. 4. INSEE. Toulouse, 1988.

Entre les primeres, les dades de l'ANPE (Agence Nationale Pour l'Emploi), de l'ERE (Echelon Régional de l'Emploi) i de l'INSEE. Les múltiples dificultats de l'estudi de l'atur van lligades principalment al problema, assenyalat moltes vegades, d'una definició exacta del terme "aturat".

En efecte, si la majoria dels actius no ocupats són registrats per l'ANPE, perquè cerquen una feina i compleixen les condicions administratives requerides (edat, demandes de feina renovades ...), alguns individus sense ocupació que cerquen un lloc de treball no són inscrits a l'ANPE, tot i que són, per tant, aturats. Així mateix, un cert nombre de persones registrades per l'ANPE com a "persones que cerquen feina", ocupen un lloc de treball no declarat.

Si per raons de comoditat, en el moment de fer la comparació a escala europea, l'ANPE procura, des del juny de 1986, d'arreglar-se amb les definicions d'atur del BIT (Bureau International du Travail), les xifres donades anteriorment no han estat pas revisades d'acord amb les noves regles per a fer comptes.

A més, els criteris de contractació de l'ANPE de vegades són modificats per les mesures governamentals, les categories registrades no enclouen pas exactament la mateixa classe d'individus ni els mateixos espais geogràfics. Aquest estudi es basa essencialment en les dades facilitades per les publicacions de l'INSEE des del 1982 fins al 1988 (sobretot la revista *Statistiques et Études Midi-Pyrénées*), i per l'ANPE, pel que fa a les nombroses demandes de llocs de treball des del 1984 (segon trimestre) fins al 1988 (segon trimestre).

El fet que el nombre de demandes s'hagi establert en dades brutes per trimestre fa l'efecte d'una demanda molt més irregular de la que en realitat hi ha d'un any a l'altre, principalment pel que pertoca a la subpoblació de joves de menys de vint-i-cinc anys. La diversitat de criteris que corresponen a la categoria "aturat" (per l'ANPE) explica aquestes importants fluctuacions trimestrals.

En fi, llevat dels censos municipals, el nombre d'actius per municipi no ha estat censat de manera sistemàtica, la qual cosa no permet definir la proporció d'atur entre la població activa, sinó que només fa possible determinar el nombre total de desocupats, el qual augmenta o disminueix cada trimestre.

Des del 1982 fins al 1987, l'escala més precisa del cens de població activa és la de la Zone d'Emploi de Toulouse. És elaborat per la DRTE (Direction Régionale du Travail et de l'Emploi). Les xifres de població activa no són disponibles al municipi des del 1982 (cens INSEE), el percentatge d'atur assenyalat serà calculat en relació a la població activa del 1982. El nombre d'aturats per any és referit a aquest percentatge.

Són, doncs, fàcils de comprendre totes les reserves fetes per endavant, quant a l'exactitud de les mesures efectuades en relació a un coeficient constant, per a descriure un fenomen del qual es vol apreciar l'evolució. A totes aquestes dificultats corresponents al terreny de l'estadística, s'hi afegeix la impossibilitat de posseir dades a la mateixa escala d'acord amb les fonts:

- El nombre d'aturats és censat a nivell de municipis, però les xifres de població activa i la majoria de les dades sobre ocupació són establertes cada any només a escala regional i departamental.
- Finalment, a escala d'unitat urbana els contextos triats encara són diferents: aglomeració, zona de col·locació, borsa de treball ...

Toulouse i l'atur en l'espai regional i nacional

Evolució del nombre d'aturats

Al departament de l'Haute Garonne, el nombre d'aturats a final d'any augmenta des del 1984 fins al 1986, de la mateixa manera que el percentatge d'atur, sempre lleugerament superior al de l'any precedent: 10,2%, 10,3% i 10,7% el 1985, 1986 i 1987 respectivament. Aquest augment del 0,4% idèntic al del Midi-Pyrénées i molt semblant al de França, és degut a un creixement més important del nombre de demandes i del percentatge d'atur entre les dones durant 1985 i 1986.

La situació de les dones al Midi-Pyrénées és millor que la situació mitjana a França (baixa del percentatge d'atur femení de l'1% enfront del 4% d'augment pel que fa als homes). Amb tot, a partir del 1987, el percentatge regional tendeix a acostar-se al percentatge nacional. Aquesta evolució és imputable, sobretot, als departaments més urbanitzats: Haute Garonne, Lot, Tarn, Tarn et Garonne, en els quals hi ha un creixement de l'atur, mentre que l'atur disminueix als altres departaments del Midi-Pyrénées. Al departament de l'Haute Garonne, on l'aglomeració tolosana representa el 80% de la població activa, aquest percentatge és igual al percentatge estatal (10,2%): l'ha sobrepassat des d'ara, el 30 de setembre de 1988, en arribar al 10,8%.

Així, la regió conserva una situació relativament apreciable en l'espai nacional; el departament de l'Haute Garonne suporta un atur que sembla paradoxal, tenint en compte el seu desenvolupament econòmic i industrial i la seva densitat d'urbanització. Més enllà del reconeixement

de formes estructurals d'atur urbà, aquesta situació també planteja interrogants sobre l'atur engendrat com a conseqüència de les característiques del mercat de treball de l'aglomeració. Quan als espais geogràfics molt més vastos hi ha una evolució poc perceptible, quina és la situació de Toulouse? Un percentatge d'urbanització molt important en relació a la situació regional, reflecteix els fenòmens de l'atur?

Les característiques tolosines

Des del 1984 fins al 1988, l'evolució del nombre d'aturats a Toulouse correspon a un augment de 4 000 individus aproximadament, però és irregular en el temps.

Des del 1984 (segon trimestre) fins al 1986 (segon trimestre), les variacions trimestrals importants del nombre d'aturats corresponen a un augment real gairebé imperceptible: + 205 individus. Si el nombre d'aturats no augmenta, el percentatge de rotació que s'accelera, indica l'augment de l'atur recurrent. A partir del 1986, al contrari, el nombre d'aturats creix sensiblement fins al 1988: al voltant de 2 500 demandes suplementàries, sobretot del 1986 al 1987.

Aquestes dades reflecteixen amb més precisió, a escala de Toulouse, una modificació en el tractament de les estadístiques del mercat de treball a partir del mes d'octubre de 1986, després de l'informe Malinvaud, que cercava un compte més exacte dels aturats.

L'INSEE remarcava amb tot que el nivell mitjà de demandes estava poc modificat, encara que el nombre de demandes d'ocupació a final de mes (DEFM) és més alt en el nou sistema de gestió. Al municipi de Toulouse, l'efecte d'aquest nou sistema de gestió correspon aproximadament entre el 2% o el 3%, com a màxima diferència.

Per aquest motiu, l'augment del nombre de demandes sembla difícil d'analitzar com un deteriorament de l'ocupació. Per contra, un percentatge de rotació important indica la situació inestable d'una part de la població pel que fa a l'ocupació.

Calculat amb molta reserva en relació a la població activa total, considerada igual a la del 1982, el percentatge d'atur del 10,8% del 1982 arriba al 12% el 1984-85, al 13% el 1986-87 i al 14% el 1988 pel conjunt de la població del municipi de Toulouse. Això implicaria que té, en realitat, poca variació, tenint en compte l'augment real dels actius. Diferenciat per sexes i per grups d'edat, el percentatge d'atur disminuiria entre els homes i augmentaria de l'1% al 2%, com a màxim, entre les dones.

La disminució del percentatge d'atur és especialment notable entre els menors de vint-i-cinc anys: del 26% al 22% des del 1984 fins al 1988, amb una baixa del 24% al 18% entre els homes i del 29% al 27% (molt feble, doncs) entre les dones.

L'anàlisi de les dades en el temps només té interès indicatiu. Només una comparació entre els diferents grups d'aturats permet una lectura més pertinent de

El centre multifuncional Sanofi, al polígon Labège Innopole, centra l'animació de les noves activitats industrials de Toulouse

(Foto: Sicovall)

l'evolució estructural de l'atur, la qual és el reflex de l'evolució local de l'oferta de llocs de treball i de les noves característiques socio-professionals dels actius.

Els canvis en l'edat dels aturats

L'anàlisi de les demandes per grups d'edat posa en evidència els efectes no negligibles de les polítiques d'ocupació. La *figura 1* mostra en primer lloc la disminució del nombre de joves aturats censats. Els efectes són menys evidents pel que fa a les persones més grans, les quals s'adapten menys fàcilment a les noves exigències del treball i representen un cost salarial més important per a les empreses (manca de subvenció i impossibilitat de remunerar els empleats com a personal en període de pràctiques o com a aprenents).

Al municipi de Toulouse, a més de les causes que s'acaben d'esmentar, la restricció d'ocupació en la producció no qualificada (béns d'equip, consum corrent i béns intermedis), també ha pogut influir en la sortida de certs joves o de persones no tan joves cap a municipis veïns o cap a altres departaments.

És el grup d'edat comprès entre vint-i-cinc i quaranta-nou anys el que determina l'alça enregistrada a partir del segon trimestre de 1986 i especifica el desequilibri homes/dones en detriment d'aquestes darreres.

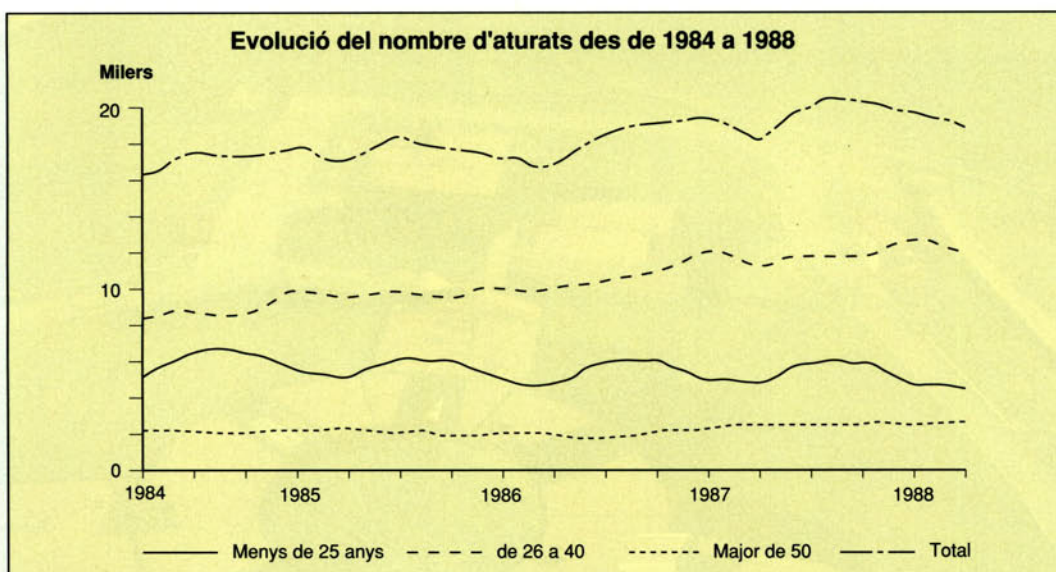
El grup dels de cinquanta anys en amunt només ha tingut un augment negligible.

Els de menys de vint-i-cinc anys són caracteritzats per una corba que reproduïx cada any els mateixos cicles. Durant el tercer trimestre de 1986 hi ha un augment que sembla més desvirtuat per la subdivisió trimestral de les dades estadístiques com més s'inscriu en el marc d'una disminució del nombre d'aturats, quan es comparen, per trimestre, les xifres del 1985 i 1986 (*taula 1*).

Aquesta situació encara poc modificada el 1988, és principalment explicable per una entrada més tardana a la vida activa; pel muntatge dels SIVP (Stages d'Insertion à la Vie Professionnelle), contractes d'una durada determinada sota la forma de contracta o de cursets de capaciació; per la importància que ha agafat a nivell de municipi, durant aquests darrers anys, el mode de treball interí en el qual els joves són els principals clients. Finalment,

Figura 1: Evolució del nombre d'aturats (1984-88)

(Font: ANPE)

	Trimestres	Homes	Dones	Total
1984	2on.	2 544	3 114	5 658
	3er.	3 025	3 849	6 874
	4rt.	3 218	3 827	7 045
1985	1er.	2 737	3 265	6 002
	2on.	2 520	3 010	5 536
	3er.	2 853	3 635	6 488
1986	4rt.	3 022	3 529	6 551
	1er.	2 416	2 926	5 344
	2on.	2 148	2 823	4 971
1987	3er.	2 695	3 643	6 338
	4rt.	2 807	3 660	6 467
	1er.	2 368	2 967	5 335
1988	2on.	2 071	2 898	4 969
	3er.	2 523	3 800	6 323
	4rt.	2 730	3 654	6 384
1988	1er.	4 979	2 857	4 979
	2on.	4 825	2 859	4 825

Taula 1: Evolució del nombre d'aturats de menys de 25 anys (1984-88) (Font: Cens ANPE)

tant a escala local com estatal, el factor conjuntural d'elaboració de les estadístiques en període pre-electoral ha pogut intervenir.

L'evolució de l'estructura d'edats dels aturats no permet, doncs, distingir Toulouse de les altres metròpolis on el desenvolupament del sector terciari assegura als joves una oferta potencial de llocs de treball inestables, sovint mal remunerats, en els quals els grups de més edat i amb qualificacions específiques tenen difícil l'entrada.

Els aturats i la durada de l'atur

Dos fenòmens inversos caracteritzen l'evolució estructural de la demanda des de la fi del 1984 fins a la fi del 1987.

Una disminució del 6,3% a causa de les primeres demandes, la qual s'explica, d'una banda, per la política estatal esmentada més amunt i, d'altra banda, per la migració de certs joves als municipis veïns on el desenvolupament de feines qualificades i l'arribada massiva de població també creen feines menys qualificades en els serveis, la construcció i el comerç.

Un augment del 4,10% a causa dels aturats de més d'un any i de l'1,6% per causa d'acomiadaments. A la població de joves i dones que troben difícilment un lloc de treball estable, s'hi ajunta la població que perd un lloc de treball a Toulouse. La naturalesa de les demandes, sempre constituïdes per més del 40% de demandes de més d'un any, s'explica en part pel fet que alguns aturats, per causa d'acomiadament, o algunes vegades en el moment de fer una primera demanda, esdevenen aturats de més d'un any.

L'agreujament d'aquest atur, més important que el dels altres grups d'aturats, revela una exclusió gairebé definitiva de certs individus del mercat de treball local. Aquesta situació és deguda a la seva edat o a la desaparició de llocs de treball als quals podien accedir. Aquest augment de la proporció d'acomiadaments i "d'aturats des de fa més d'un any", s'explica pels canvis del mercat de treball del municipi on es busca la bona qualificació i, sobretot, el coneixement de les tècniques modernes de producció, de gestió i de comercialització.

La població que perd un lloc de treball a Toulouse és, en general, constituïda per treballadors, qualificats o no, i per quadres formats a les petites empreses on la qualificació no es correspon amb les tecnologies emprades en els llocs de treball creats.

Aquests canvis expliquen que, a poc a poc, el municipi-centre adquireixi un mercat de treball compost

Les noves activitats tecnopolitanes han esperonat més el sector immobiliari (nous edificis a Labège Innopole) que l'ocupació

(Foto: Sicoval)

essencialment per actius de professions liberals i comercials que viuen a la ciutat des de fa molt temps, per empleats d'oficina que treballen al municipi, per quadres superiors i, també, per personal molt poc qualificat sovint domiciliat en alguns municipis veïns.

Al contrari, molts empleats i treballadors sense qualificació que viuen al municipi no hi troben feina. L'augment important d'alguns grups d'aturats indica una selecció que s'esdevé d'acord amb els tipus de feines creades i amb la categoria socio-professional dels aturats.

El desequilibri entre els sexes

L'anàlisi per sexes conforma l'augment de demandes a partir del 1986 i detalla el desequilibri homes/dones. Un augment de 2 900 aturats entre 1984 i 1988 correspon només a 400 demandes suplementàries pel que fa als homes i a 2 500 pel que pertoca a les dones. Hi ha, per tant, un augment de la demanda femenina quatre vegades més important (figura 2 i 3).

Aquí encara, l'any 1986 apareix com l'any frontissa a partir del qual la relació entre els homes i les dones atu-

rats és invertida, excepte en relació a la categoria de més de cinquanta anys, dins de la qual el nombre d'homes és sempre superior en 100 o 500 individus al de les dones, menys nombroses entre la població activa a aquesta edat.

Entre els més petits de vint-i-cinc anys, la diferència entre la demanda femenina i la demanda masculina, fins al 1986, és de 1 000 individus, i no para d'augmentar durant el període malgrat la disminució dels aturats en aquest grup d'edat, igualment constatada a escala regional: -9,4%.

Respecte als de vint-i-cinc a quaranta-nou anys, la diferència, reduïda a l'inici del 1986 a un centenar més d'homes que de dones aturats, presenta fins al 1987, o fins a l'inici del 1988, un desavantatge net per a la població femenina. Al municipi de Toulouse, entre les dones, siguin de l'edat que siguin, hi ha, doncs, des del 1987, un agreuement de l'atur. La principal modificació en el nou compte d'aturats, consisteix a tornar a incloure les persones que no renoven la seva inscripció mensual a l'ANPE. Això permet de saber si els aturats han trobat feina o bé de conservar-los en l'efectiu dels aturats.

Figura 2: Evolució del nombre d'homes aturats (1984-88)

(Font: ANPE)

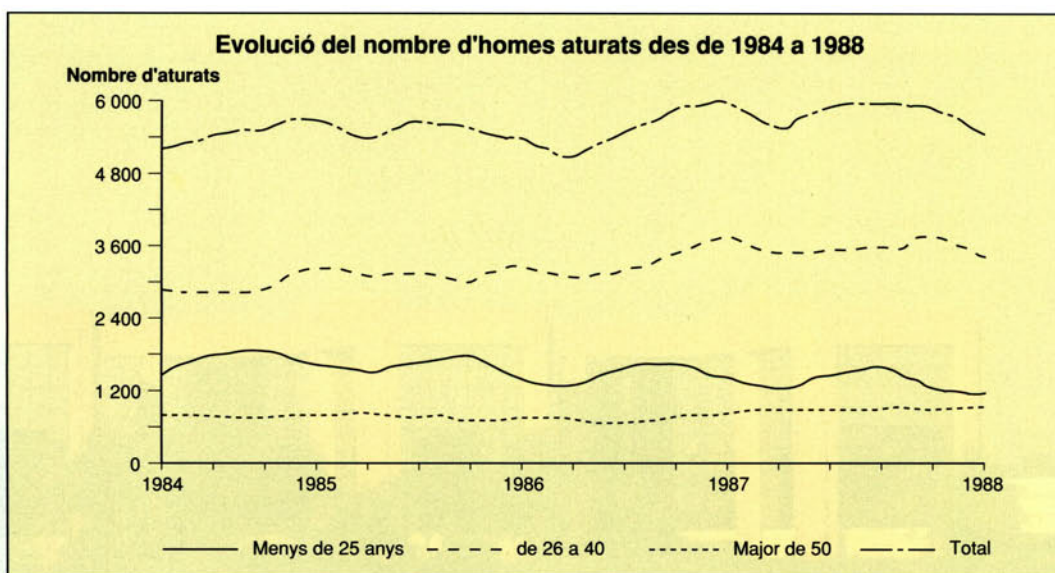
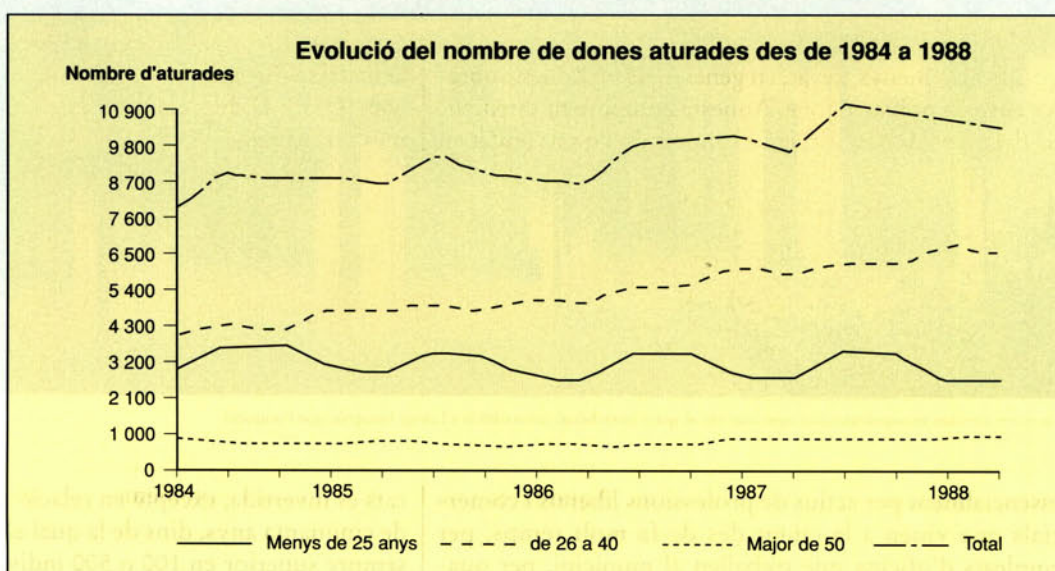

Figura 3: Evolució del nombre de dones aturades (1984-88)

(Font: ANPE)

El "doble compte", i potser també un canvi d'actitud en relació a la demanda de llocs de treball, apareixen com la causa del creixement de la demanda de feina femenina que es va registrar a la fi del 1988. En zona urbana, les dones són molt menys constants que no pas els homes en el control de la seva demanda, sia perquè tenen en general, si el cònjuge treballa, una motivació menys forta per a ser contractades, sia perquè poden tenir més fàcilment fonts d'ingressos per "economia submergida", sia, finalment, perquè la durada de l'espera en situació d'atur les desencoratja a l'hora de renovar la seva demanda. Aquest fenomen, difícilment mesurable, encara és lluny de ser un aspecte marginal de les estructures de l'activitat a les grans ciutats.

Així, l'augment de l'atur femení, del qual no podem mesurar la proporció real, mostra que aquest atur era

subestimat anteriorment; posa de relleu una oportunitat més gran de feina i una millor inserció o reinserció dels homes en el mercat de treball del municipi de Toulouse. Aquests resultats van en la línia d'un estudi estadístic profund publicat el 1985², el qual presentava el departament de l'Haute Garonne com un espai geogràfic "d'atur mitjanament fort", amb "una tendència accentuada a l'atur de les noies i de les dones de vint-i-cinc a quaranta-cinc anys".

Les dones no han pas conegut greus dificultats a l'inici dels anys vuitanta en el mercat de treball. Llavors,

Nota:

2. Pailler, C. i Royer, J.F.: *Variations Géographiques du Chômage*. Col·loqui de Poitiers. INSEE. Paris, 1985.

un nombre més limitat de demandes va ser reabsorbit pel desenvolupament del sector terciari administratiu en el sector públic, i per l'augment del nombre de llocs de treball a temps parcial.

La demanda de dones empleades i de quadres que cerquen una feina eventual, la qual ha augmentat durant el decenni 1980-90, és deguda, en part, a un nombre més gran d'ofertes potencials. Aquest fenomen és una de les explicacions de les dificultats posteriors que troben en el mercat de treball. Acompanya sovint el creixement de feines molt qualificades en les grans ciutats on l'arribada de població qualificada, mutacions o oportunitats de contracte, comporten la vinguda del cònjuge —que ha abandonat la seva feina o que no en tenia (amb més freqüència la dona)— per buscar-ne a la ciutat d'acollida. Sovint arribades recentment, buscant una primera feina o una substitució, aquestes dones han fet augmentar des de 1985 la reserva dels aturats.

Una demanda de treball que disminueix perquè el marit treballa i amb l'edat, és atribuïble a un nivell de qualificació menys elevat, en general, de les dones, sobretot entre la població jove. Aquesta component estructural del nivell de qualificació és important en una ciutat en la qual la feina que es genera en els sectors públic i privat és una feina en gran part qualificada (aeronàutica, telecomunicacions, serveis comercials i no comercials, organismes financers). Per a aquests sectors d'ocupació desenvolupats en la ZPIU des de fa alguns anys, Toulouse representa sempre gairebé la meitat dels llocs de treball creats.

Les variacions del nombre d'aturats, per grups d'edat i segons el sexe, expliquen, doncs, en part, la paradoxa d'un creixement d'ocupació que no impedeix un augment important del nombre d'aturats. Aquesta és una característica del mercat de treball tolosí.

La ciutat, mercat de llocs de treball

Un lloc de treball a Toulouse, per a qui?

Puja de la qualificació dels llocs de treball oferts i creixement de l'atur.

Les dades de l'ocupació a Toulouse el 1988 són molt rarament separades de les dades de l'ocupació regional, tot i que se'n distingeixen força netament. Recordarem, breument, les conseqüències que l'orientació econòmica de Toulouse té sobre el mercat de treball. Són quatre:

- El manteniment o el desenvolupament de llocs de treball industrials qualificats segons els sectors i les variacions conjunturals de les inversions i de les comandes (per exemple en l'aeronàutica).
- El desenvolupament de serveis a les empreses i als particulars, que inclouen categories heterogènies: informàtica, assistència, consell, neteja, hoteleria ..., en relació als quals l'ocupació augmenta sensiblement.

– Finalment, el sector de la construcció ha tret profit, després de tres anys, de les mesures governamentals que reactiven la construcció d'allotjaments nous i dels plans de treball públics tolosins: circumval·lació, metro, etc.

– Aquesta evolució, però, també explica la pèrdua d'un gran nombre de llocs de treball assalariats a les indústries de béns d'equipament i de consum, deguda a les reestructuracions i trasllats amb vista a una millor rendibilitat en el tèxtil i en la química pesada especialment.

En aquests factors locals, que contribueixen a la baixa de l'ocupació en els equipaments i en el consum, s'hi ajunten elements més puntuals, com la fi dels contractes temporals per a un gran nombre de persones en els SIVP. El desenvolupament d'agències de treball interí a Toulouse, tot i que alentit des del 1986, il·lustra també sobre les característiques aleatòries d'un cert nombre de llocs de treball creats.

El creixement de l'ocupació a Toulouse no serveix de la mateixa manera a totes les categories socio-professionals (CSP); la diferenciació estructural és, com més va, més accentuada:

- J.P. Gilly i D. Galliano constaten, en primer lloc que: “el percentatge de qualificació dels llocs de treball productius (mesurat en relació als llocs de treball d'enginyers i de tècnics en el total dels efectius productius) progressa contínuament a l'àrea de Toulouse, des del 17,2% el 1968, fins al 30,1% el 1985”³.
- La part de població obrera, en segon lloc, disminueix des del 66,4% el 1968, fins al 44% el 1985. Els obrers qualificats, però, representen el 77% de la categoria.
- Però sobretot, ... “les tasques directament productives es redueixen notablement en profit de les feines terciàries: del 80% el 1968 al 70% el 1985”.

El fet que Toulouse esdevingui una ciutat on es desenvolupa essencialment “el servei” pot, doncs, explicar el desenvolupament de l'atur: per a les persones que anteriorment havien estat empleades de manera estable, trobar un lloc de treball d'aquestes característiques en aquest sector és, des d'ara, difícil.

Tot s'esdevé com si alguns sectors de població activa servissin per a respondre a les exigències puntuals de la necessitat de personal, degudes a la reestructuració del mercat de treball i de les empreses. Les xifres de la *taula 2* il·lustren aquests canvis, els quals, després d'una dotzena d'anys, transformen la distribució de la població activa tolosina:

Nota:

3. Gilly, J.P. i Galliano, D.: “Toulouse technopole et la région Midi-Pyrénées”, a *Revue Statistiques et Études Midi-Pyrénées*, núm. 4. INSEE. Toulouse, 1987.

	Categories del treball productiu				Categories del Sector Terciari					Altres	Total
	E	T	OQ	OE	QAS	QAM	TQ	TNQ			
1968	3,4	10,4	46,8	19,6	3,5	4,4	8,4	3,4	—	—	100
1975	4,5	14,3	42,0	17,2	3,9	5,6	8,9	3,4	0,3	—	100
1985	9,9	14,6	34,3	10,3	5,4	8,3	9,8	7,4	—	—	100

Categories del treball productiu	Categories del Sector Terciari
E: Enginyer	QAS: Quadre administratiu superior
T: Tècnic	QAM: Quadre administratiu mitjà
OQ: Obrer qualificat	TQ: Treballador qualificat
OE: Obrer especialitzat	TNQ: Treballador no qualificat

Taula 2: Evolució de l'estructura de la població activa segons el nivell de qualificació a la ZPIU de Toulouse (Font: INSEE)

- Una baixa relativa del 7% de l'ocupació obrera, qualificada i no qualificada en general, l'explosió del sector terciari, per la qual ha augmentat l'ocupació, siguin quins siguin la CSP i el nivell de qualificació i,
- la polarització d'aquest creixement entre les dues categories extremes en la jerarquia de les CSP del sector terciari: els treballadors sense qualificació i els quadres superiors, amb un nombre d'aturats molt remarcable entre els treballadors sense qualificar i feble entre els quadres superiors, indiquen relacions diferents en l'ocupació.

Noves formes d'ocupació

La disminució important de la població obrera i el feble augment del nombre de tècnics, paral·lel a un augment –el més fort– dels efectius d'enginyers, posen èmfasi en la importància d'un sector industrial que utilitza tecnologies punta en qualsevol objectiu que no sigui la producció de béns per a una comercialització local.

Per mitjà d'aquesta imatge del mercat de treball tolosà, s'evidencien les dificultats dels treballadors per trobar o conservar un lloc de treball a Toulouse i, al contrari, la resistència dels quadres en una situació privilegiada d'actius ocupats. Aquestes dades estructurals (per CSP) sobre el nombre de llocs de treball creats o ocupats faciliten, doncs, un aclariment complementari a l'anàlisi dels fenòmens de l'atur. La sots-contractació, el treball temporal i una forta rotació del personal que fa feines sense qualificar, en contrast amb els llocs de treball relativament estables dels quadres superiors són característiques de la majoria dels mercats de treball on es desenvolupen els serveis, les feines d'oficina, la gestió i l'administració. Tot i així, els fenòmens localitzats d'atur són igualment dependents d'espais veïns en els quals les estructures de l'ocupació poden tenir components socio-econòmics totalment diferents. La relació entre els llocs de treball disponibles, l'atur (o la sots-contractació) i l'evolució social que al cap d'un decenni reestructuren la població activa en l'aglomeració, clarifica la importància de les

opcions econòmiques per al desenvolupament de Toulouse i el dels municipis veïns⁴.

Més enllà d'aquestes explicacions, també entren en joc els fenòmens d'atracció dels aturats que sense estar directament lligats al mercat de treball assenyalen polítiques socials i urbanes de tractament de l'atur. De quina manera la vida urbana del municipi de Toulouse és influïda per les conseqüències d'un fenomen que la ultrapassa?

L'atur a la ciutat

Aprendre l'atur a través de l'espai econòmic local no permet de comprendre el funcionament general del fenomen de l'atur. L'estudi de les estructures i de l'evolució d'aquest atur permet comprendre més bé com certs problemes i mecanismes socials del desenvolupament urbà s'articulen per engendrar els disfuncionaments del mercat de treball, o s'afegeixen a les dificultats dels actius en les noves lògiques de producció industrial i de creació de llocs de treball.

La problemàtica que estableix l'atur com un fenomen que estructura la vida de les ciutats, valida i fa pertinent la tria de l'escala urbana; remet, per aquest motiu, al camp de la recerca de les polítiques urbanes i d'ordenació.

Alguns resultats d'un estudi realitzat el 1986 a Toulouse permeten fonamentar la hipòtesi de treball que es basa en la importància de les accions locals que tenen en compte l'atur.

- El 1982, l'INSEE ja va establir a la ciutat de Toulouse una distinció espacial centre/Le Mirail que indica respectivament el 10,3% i el 16,6% d'aturats a cadascun d'aquests dos espais.
- Una demarcació cartogràfica, efectuada el 1986, permet una lectura més precisa de l'atur d'acord amb els barris i que correspon a la part respectiva de les CSP en el mercat laboral.

Atur i segregació per l'hàbitat

Més que el nombre d'aturats, el plànol posa de manifest els desequilibris entre les diverses CSP i la segregació social de poblacions en l'aglomeració i en l'espai urbà. A escala de barris, és sobre una heterogeneïtat relativa que s'afegeix una divisió de l'espai, reduït de vegades a les dimensions d'un immoble.

Les altíssimes densitats d'atur afecten essencialment els obrers i els empleats i domina l'una o l'altra de les CSP, molt sovint associades en l'espai. Apareixen a les grans concentracions i al centre antic, i en certes zones una mica perifèriques que no es beneficien de projectes de promoció o de renovació de l'hàbitat.

Nota:

4. Gilly, J.P. i Galliano, D.: Vegeu nota 3.

Al contrari, no hi ha cap concentració d'aquests aturats en els espais on l'hàbitat sigui acabat de restaurar o restaurat des de fa temps; constitueix una revalorització del barri.

En altres llocs de la ciutat, els aturats es concentren en els immobles sense renovar o a les "barres" construïdes a tot estirar pels anys seixanta.

Pel que fa al centre urbà, les diferències de l'atur registrat a escala d'illes són degudes a una heterogeneïtat tant accentuada que els barris del centre són molt petits si és comparen amb la resta de la ciutat:

- Quan les condicions de l'hàbitat presenten inconvenients importants: exigüitat de les vivendes, soroll ambiental o vetustat i insalubritat si més no aparent dels immobles, hom identifica un nombre important d'aturats. Els contrastos en les edificacions, que existeixen de vegades en un carrer o en un immoble propers, també seleccionen els aturats. Als barris molt comercials habitats per poblacions benestants, com Le Capitole, el barri de Saint-Etienne o de Tounis, només certs carrers i certs immobles són reservats als aturats.
- Amb tot, els barris conservats en bon estat, que tenen una certa fesomia o que han estat restaurats, exclouen cada vegada més certs aturats, com a conseqüència de les revisions (a l'alça) dels lloguers i de les càrregues hipotecàries, però també a causa de la desaparició dels comerços de consum quotidià poc cars (Saint-Georges, Victor Hugo, Saint-Etienne ...).

Si l'heterogeneïtat de l'atur al centre urbà és molt més gran, la representació social i la imatge de marca del barri són determinants per a la localització de les fortes concentracions d'aturats no qualificats o per a la localització de quadres o de quadres superiors que no coneixen el fenomen de la massificació i que no viuen mai als barris majoritàriament obrers.

És el grup d'aturats "empleats" el més xocant en les seves representacions socials, el que coneix situacions més diversificades per la seva repartició socio-espacial en l'hàbitat, encara que existeixen algunes concentracions d'aturats d'aquesta CSP (en el sector de la Roseraie, de Jolimont, de Montaudran o de Raynal-Bonnefoy), sobretot constituïdes per dones majoritàriament no qualificades.

Atur i polítiques de desenvolupament urbà

La localització dels aturats de la ciutat reflecteix la pertinença socio-econòmica dels habitants dels diferents barris. Aquesta constatació té interès sobretot perquè podem plantejar-nos interrogants sobre l'esdevenir d'aquestes situacions en un context de renovació i construcció com el que hi ha a la ciutat en el moment actual. També en té, però, perquè podem obrir interrogants sobre els efectes directes i induïts de les mesures socio-urbanes destinades a ajudar a inserir els aturats.

El desenvolupament de l'economia terciària, el sector de població i de llocs de treball qualificats cada vegada més important, tendeix a reservar la ciutat als sectors de població en les quals la renda, i també el medi social, impliquen una certa forma de vida: quadres solters, parelles soles o amb pocs fills, retirats, població activa de professions lliberals, comerciants, etc.

Apareix així, més o menys encoberta i voluntària una "gestió dels diferents grups de població".

Els efectes positius són la preservació d'un marc urbà agradable, el manteniment en bon estat o la reconstrucció del parc habitatges, una ciutat de Toulouse gairebé uniformement "rosa", la possibilitat d'incrementar encara més la xarxa d'oficines al centre de la ciutat i, per tant, de desenvolupar aquest tipus de llocs de treball.

Els efectes negatius afecten la població desfavorida empenya cap a la perifèria i aplegada a les grans concentracions, que cau en el cercle de l'exclusió: atur-renda i assistència-molt feble, condicions materials i psicològiques poc favorables a la recerca d'un lloc de treball i, per tant, problemes importants per a allotjar-se (necessitat de justificants de pagament o d'imposició) i/o de reinserció a la vida activa (necessitat d'una adreça, saber un número de telèfon, etc.).

El reaprofitament de l'espai de la ciutat per edificis d'oficines, per construccions d'alt *standing*, o la construcció d'espais comercials de luxe, exclou la població que no pot suportar el cost d'aquestes operacions: puja de lloguers i d'interessos hipotecaris i desaparició de petits comerços proveïdors de llocs de treball i de consum a crèdit.

Aquesta exclusió que es fa de les llars dels treballadors i de certes ciutats HLM, molt sovint a la perifèria, és un fenomen antic a les grans ciutats (a la fi dels anys seixanta)⁵. S'accelera i s'intensifica reforçant la marginalitat geogràfica d'aquests espais, per l'exclusió social lligada a l'atur. Una de les causes d'aquesta acceleració també és el fet que els serveis i ajudes oferts a Toulouse hi atrauen els aturats, atès que no sempre n'hi ha als municipis perifèrics. Els barris d'obers i d'immigrants esdevenen així barris d'aturats, a causa dels quals denunciem o deplorem la superpoblació, la delinqüència, la inseguretat, la droga ...

Davant d'aquesta amalgama heterogènia de sectors de població anomenats "desfavorits", es fa palès el problema de la presa en consideració i del tractament apropiat, més enllà de l'aplicació de programes nacionals per a la creació de llocs de treball i a la inserció dels aturats.

Nota:

5. Athias, F., Jaillet, M.C., Jeannart, D. i Thouzelier, C.: *Un logement pour tous, rapport intermédiaire de l'étude sur le logement des plus démunis en Haute Garonne*. CIEU. Toulouse, setembre 1988.

Perspectives i remeis d'una presa de consideració urbana de l'atur

És la distància com més va més accentuada entre la creació de llocs de treball que impliquen el coneixement de tecnologies modernes, i el nombre creixent de persones rebutjades a les grans ciutats amb imatges de marca dinàmiques, que ens porta a plantejar-nos la naturalesa de les solucions urbanes adequades a aquests desfasaments i la finalitat de certes opcions de desenvolupament.

Les reestructuracions del mercat de treball i l'atur es troben, així, en el centre d'aquests fenòmens. Abordat així, l'atur remet a dos problemes majors en la vida socio-econòmica de la majoria de les grans ciutats:

- l'adaptació de programes aplicats a escala estatal a les dificultats locals de les ciutats i dels barris, d'una banda,
- i la creació de llocs de treball que tinguin més en compte els contextos econòmics, i també les necessitats de la població local, la qual cosa replanteja molt sovint la dicotomia entre el camp econòmic i el camp social.

L'atur, és considerat a Toulouse com una qüestió econòmica que afecta l'Estat i a la validesa dels seus programes de creació de llocs de treball? O bé, acceptat com un fenomen lligat a les contingències locals de l'organització del mercat de treball, l'atur no implica el problema de la naturalesa de les respostes locals?

La lluita contra l'atur, com a resposta a la crisi econòmica i a les reestructuracions en marxa, implica considerar de nou les relacions entre el treball, l'atur i la formació (*vegeu la bibliografia*).

Les accions de caràcter social sovint avortades, en forma de pal·liatius d'assistència a la població amb dificultats (no totes tenen relació amb l'atur: persones grans, famílies monoparentals ...) només asseguruen a posteriori, la presa en consideració de l'atur, cosa que sembla a llarg termini poc susceptible de reduir l'exclusió en què viu aquesta població.

L'atur, en efecte, no plateja només un problema d'ingressos i de mitjans de subsistència per als individus, sinó també tot l'aspecte negatiu que comporta l'exclusió del seu paper econòmic en la vida familiar, del barri i de la ciutat.

Per aquest motiu, les actuacions pel desenvolupament social dels barris (DSQ) també semblen un element igualment important perquè no són dutes a terme únicament per a la rehabilitació de l'hàbitat social. En alguns barris s'han pogut crear comerços, serveis entre particulars, comitès, associacions o companyies ... Tenir en compte els aturats que viuen en aquests barris, passa en primer lloc per l'existència de lloc i d'estructures associatives en les quals puguin manifestar els problemes de la vida quotidiana; i, tot seguit, per la presència de persones reconegudes en qualitat d'ajuda i consell, sense que hi hagi, per tant, una relació de poder i una situació de demanda d'ajuda social per satisfer.

Aquests elements semblen primordials per a aquelles persones les dificultats de les quals en el mercat de treball són incrementades per handicaps socio-culturals (dones soles caps de família, població magrebina, joves sense cap diploma exclosos del sistema escolar, etc.).

Pel que fa a experiències que ja permeten una certa perspectiva, aquests elements semblen primordials per a fer possible un funcionament eficaç de les mesures estatals i de la solidaritat local cap a diversos grups d'aturats. En termes quantitius i qualitius les ajudes més importants aportades als aturats rau en:

- l'existència de delegacions de l'ANPE als barris de població desfavorida,
- la implantació de la Mission Locale per a la inserció dels joves,
- l'organització del procediment de CORAFIN (Coordination des Aides Financières) i la concertació entre els diferents interlocutors, eines indispensables i més eficaces si es complementen; però també en mesures com:
 - la creació de curssets de formació en relació amb el mercat de treball local, que ofereixin una certa credibilitat als individus als quals s'adrecen i als qui, eventualment, puguin oferir contractes,
 - l'existència de transports públics freqüents i ràpids, per a la població que els fa servir, cap a zones industrials perifèriques susceptibles d'oferir llocs de treball, implicaria igualment la participació d'altres interlocutors i d'altres modalitats d'acció susceptibles de tenir en compte l'atur a la ciutat.

L'establiment d'una RMI (Revenu Minimum d'Insertion) que reuneixi a la vegada la partida d'ajuda financera i la d'inserció dels parats en el lloc de treball és una nova base per a les temptatives de reinserció dels parats? Només esmentades de passada, perquè no poden ser estudiades en detall en aquest estudi, aquestes accions centren l'atenció en el problema clau de la xarxa de relacions que cal establir i revisar en part, entre l'ocupació i la població que no en té, més que no pas en la recerca d'una panacea.

L'evocació d'exemples cèlebres, com el de Poissy, el de Mantes-la-Jolie o el de Pau, on els aturats han pogut trobar feina a la seva ciutat, i algunes vegades al seu mateix barri, remetent a les voluntats locals de lluita contra l'atur. Mostren clarament que una forta participació de les col·lectivitats territorials, la reflexió concertada dels dirigents dels municipis, no només sobre la creació de llocs de treball, sinó també sobre els problemes socials més aguts, són condicions indispensables que permeten adaptar les mesures estatals i/o els dispositius financers als problemes d'ocupació locals específics.

Data d'entrada de l'original: 04.91

Corinne Siino
Doctora en Geografia
CIEU

Universitat de Toulouse-Le Mirail

BIBLIOGRAFIA

Agence Nationale pour l'Emploi: *Recensement des demandeurs d'emploi à Toulouse de 1984 à 1988 deuxième trimestre*. ANPE. Toulouse, 1987.

BENOIT-GUILBOT: "Acteurs sociaux, politiques de l'emploi et structures du chômage", a *Problèmes Economiques. La Documentation Française*, núm. 1920. Paris, abril 1985.

COUSTEL, M.: *Régulation sociale, décentralisation, politique urbaine, le cas de Toulouse*. Tesi de doctorat de tercer cicle. Universitat de Toulouse-Le Mirail, CIEU. Toulouse, 1987.

INSEE: *Recensement de la population, Toulouse et ses quartiers*. INSEE. Toulouse, 1982.

INSEE: *Tableaux Economiques de Midi-Pyrénées*. INSEE. Toulouse, 1987.

LEBAUBE, A.: *L'emploi en miettes*. Col·lecció Mutations. Hachette. Paris, 1988.

PETIBON, C.: "Activité, emploi, chômage", a *Statistiques et Études de Midi-Pyrénées*, núm. 2. INSEE. Toulouse, 1986.

VARINE, H. de: *Une action économique pour les quartiers, rapport d'activité du secteur économique*. Abril, 1987.